

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 31

ZATERDAG 1 AUGUSTUS 1931

BERGSTROOMPJE BIJ HET DORP MIYANOSHITA, JAPAN

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD:

BERGSTROOMPJES BIJ HET DORP MIYANOSHITA, JAPAN (ILL.)	BLZ. 361
DE JONGE HORATIUS, DOOR RITA (19)	BLZ. 362
IN ENGELANDS WOL-DISTRICT (GEÏLL.), DOOR MATTY VIGELIUS	BLZ. 365—366
RANDOM HAARLEM (GEÏLL.) (SLOT), DOOR RO VAN OVEN	BLZ. 366—368
VAN SCHRIFT EN SCHRIJFSTOF (I. SCHRIFT) (GEÏLL.), DOOR LINTER	BLZ. 367—371
BRIEVEN UIT HOLLAND (III, UTRECHT) DOOR DR. ALFRED HACKEL	BLZ. 370
APHORISMEN, DOOR M. W. B.	BLZ. 370
EEN AMERIKAANSCH MEISJESSCHOOL (GEÏLL.), DOOR E. VAN H.	BLZ. 371—372
WENKEN VOOR TUINBEPLANTING (HEESTERS IN EEN BORDERTUIN), DOOR B.	BLZ. 372

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74-76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

DE JONGE HORATIUS

19)

DOOR RITA

HET kan me niet schelen wie of wat ze is", stamelde hij tenslotte; „ik zal met haar trouwen, zoodra we wat ouder zijn. We zijn het samen eens en hebben het vast besloten”.

„Dat is mannentaal!" zei de zeeman bewonderend. „Nu weten we waar we staan. Het is wel wat vroeg om al over trouwen te spreken, maar als U er zoo over denkt, zou ik wel eens willen hooren, wat Uw waarde ouders daarvan zeggen”.

De „waarde ouders" keken elkaar verbijsterd aan, alsof ze niet wisten, wat er nu zou komen.

„Komaan, komaan, Horace, dat is dwaasheid", zei tenslotte de professor. „Een jongen als jij! Je bent nog niet eens afgestudeerd. Je moet nog de Universiteit bezoeken; je moet je een beroep kiezen, een carrière maken. Twee kinderen zooals jullie kunnen onmogelijk de verantwoordelijkheden en de verplichtingen van den gehuwden staat begrijpen of ze op zich nemen — nog in geen tien jaar”.

„O zoo, dat vind ik ook", merkte de zeeman op; „maar ik vond het beter, dat we precies wisten, hoe het tusschen ze stond. U vindt dat het uit moet zijn — en dat vind ik ook. En daarom zeg ik weer, voor het bestwil van alle betrokkenen: maak er een eind aan.

„Horace, mijn lieveling —", begon Mrs Wilberforce.

Hij viel haar snel in de rede.

„Neen moeder, daar valt niet over te praten; jullie denkt allemaal dat ik nog een jongen ben. Het is waar, ik ben nog niet oud; maar ik ben oud genoeg om te weten wat ik wil en daarom herhaal ik, waar jullie allen bij zijn, dat ik Mehatabel zal trouwen of ze in een hut of in een paleis woont. Als U haar van hier laat vertrekken, zal ik haar volgen. Als ze aan het einde der wereld was, zou ik haar vinden! Kom hier, Mehatabel!"

Ze vloog naar hem toe, als een vogeltje naar het nest. Het was een mooi tooneel, maar niet in de oogen van de oudere en verstandige menschen — die letten niet zoo zeer op artistiek effect. Hij nam haar hand in de zijne en rekte zich tot zijn volle lengte uit.

„En nu", zei hij, „herhaal ik voor U allen, dat wij elkaar liefhebben — dat wij elkaar trouw blijven — en dat wij vroeger of later met elkaar zullen trouwen!"

David Lawrence kon een glimlach niet onderdrukken; hij had al meer zulke verklaringen gehoord. De verbaasde ouders keken het paar vol ontzetting aan. Zij begrepen niets van zoo'n plotselingen ommekeer.

„Zie zoo, nu heb ik geduldig naar U geluisterd", begon de

zeeman, „en nu zult U mij een genoeg doen, met naar mij te luisteren. Mijn dochter zal bij mij wonen in de omstandigheden, waarin zij thuis hoort en evenzoo zult U, jongeheer, bij Uw ouders wonen, die uw natuurlijke en wettige voogden zijn; maar ik wil niet dat jullie elkaar ontmoet, of brieven schrijft of vrijt achter mijn rug. Als jullie mettertijd niet van meening veranderd zijn en Uw ouders hun toestemming geven, dan kunnen jullie voor mijn part naar de kerk gaan en je laten trouwen, zooveel je maar wilt en moge de Heere jullie dan beschermen!"

Hij zei dat alles zoo plechtig, dat het leek alsof ze in een gerechtszaal stonden en de rechter een vonnis uitsprak.

David Lawrence liep zachtjes naar Mrs. Wilberforce.

„Stem toe", fluisterde hij. „Dat is het beste plan. Eer ze een jaar ouder zijn, hebben ze al dien nonsens vergeten”.

Zij slaakte een zucht van verlichting en stond op van haar stoel.

„Dat is heel verstandig wat U daar zegt, Mr. Upcott", zei ze. „Als zij niet van idee veranderen en elkaar trouw blijven tijdens den proeftijd, dien gij voorstelt, zijn wij bereid de zaak daarna nog eens te overwegen. Op het oogenblik is het slechts een kinderlijke dwaasheid”.

Horace keek haar verwijtend aan.

„U zult zien, moeder of het dwaasheid is", zei hij. „Ik voor mij ben vast besloten”.

De zeeman glimlachte sarcastisch.

„Ga je gang maar, praat maar raak", zei hij. „Het doet geen kwaad en het lucht op. De dingen komen ook wel eens op hun pootjes terecht. Men zegt, dat huwelijken in den hemel worden gesloten. Jammer dat zoovele op de aarde terecht komen. Ik bemoei me anders niet graag met andermans zaken; maar hier moet ik wel. Welnu, ik heb mijn woord gegeven en dat zal ik houden. Nu moet U Uw woord geven, jongeheer”.

Horace riep den Hemel tot getuige dat zijn besluit onwrikbaar was.

De zeeman verklaarde, dat het beste was rustig af te wachten, hoe de zaken zouden loopen. Verder zei hij, dat hij den volgende dag 's middags terug zou komen om zijn dochter te halen en na een teeder afscheid van zijn weerbarstig kind verliet hij het vertrek.

Toen ging Mrs. Wilberforce zachtjes naar het meisje en nam haar mee naar haar kamer.

Horace keek wanhopig het vertrek rond en ging toen naar buiten; met gebogen hoofd, zonder te weten waarheen hij ging, liep hij rond. De slag was te plotseling en onverwacht gevallen. De overgang tusschen Arcadië en dit huiselijk drama was te groot. Hij had tijd en kracht noodig om dien schok te boven te komen. Hij had slechts één oogenblik zijn lippen aan de verboden vrucht gebracht en nu werd ze hem ontrukkt. De zeeman was in zijn oogen een draak, die hem verjoeg uit het paradijs. En dan een kind te worden genoemd! Iemand die niet wist wat hij eigenlijk wou! Nooit was een volwassen man zekerder geweest van zijn gevoelens; meer voldaan met zijn keuze! En de gloeiende jeugd in hem vlamde op bij de gedachte aan de smeekbede in de mooie oogen van zijn geliefde, aan het verdriet in haar droeven mond, aan de omklemming van haar teedere armen.

En ze zouden gescheiden worden door het koele verstand!

Het verstand zag niets van de teere draden die ze verbonden; te mooi en te teer voor de ruwe aanraking van grover besnaarde wezens. Hij vond dat hij anders was dan andere jongens. Dat hij wisselvallig of wankelmoedig zou zijn! Van den eersten dag dat hij bewust kon handelen, had hij steeds precies geweten wat hij wou en — had hij steeds kunnen doen wat hij wou. En nu voor den eersten keer in zijn leven en op het meest critieke moment, deed zich een hinderpaal op.

Zijn geliefde en hij konden slechts wanhopig neerzien op een droom, waaruit ze ruw gewekt waren door vreemde handen. Geen wonder dat hij wanhopig heen en weer liep; geen wonder dat hij overal naar een uitweg zocht. En de maan bescheen de aarde en de stille sterren begonnen te schitteren en de oude, oude stem van de Natuur sprak slechts de eeuwige waarheid: „Wij worden geboren; wij lijden; wij sterven. Dat is de wet des levens”.

HOOFDSTUK IV

LENTE EN WINTER

Terwijl Horace zich onderdompelde in zijn verdriet, bracht Mrs. Wilberforce een vreeselijken tijd door in het gezelschap van een vrouwelijken wervelwind. Zij was zoo verstandig het

meisje eerst te laten uitrazen en haar overtollige energie te laten uitputten in woest heen en weer gedraaf, in opgewonden woorden en hoogdravende verklaringen.

„En nu liefste, moet je probeeren eventjes kalm te zijn en naar mij te luisteren”, smeekte zij. „Je bent te jong en te ongebreideld om in te zien dat de plicht, hoe hard ook, de eerste en noodzakelijke eisch van het leven is. Bovendien verzet jij je er in dit geval geheel nutteloos tegen. Je doet een beroep op mij tegen je vader, terwijl ik je uitdrukkelijk gezegd heb, dat zijn wil voortaan wet voor je moet zijn. Ik kan best begrijpen, dat je er tegen opziet, ons te verlaten. Ik zie nu ook in, dat ik niet verstandig ben geweest in mijn methode van opvoeding. Maar je zult je gelukkiger en meer tevreden voelen, als je tracht je naar je vader te schikken en hem te gehoorzamen, dan als je je voorneemt, hem te weerstreven”.

Het meisje bleef stil staan en luisterde naar de zachte stem, die altijd invloed op haar had gehad. Zij begreep niet hoe men ooit oud kon worden en het leven kalm kon opnemen. Zou zij ook eens zoo rustig en bedaard worden? Zouden haar oogen ook hun glans verliezen, haar haar zijn fraaie kleur, zouden ook haar ronde perzik-wangen worden als die, waarnaar zij thans keek?

„Ik zou het niet zoo erg vinden om bij mijn vader te wonen — als hij werkelijk mijn vader is — ” zei ze, „maar het is om wat hij van Horace zei. O, ik houd zoo dolveel van Horry! Er is niemand ter wereld, van wien ik zooveel houd als van hem. Toen die — die wreede man zei, dat wij elkaar niet mochten ontmoeten, of spreken, of schrijven, voelde ik mij precies zoo als toen ik mij in het water heb gegooid; alsof het leven nu uit was voor mij. Ik verlangde niet langer te leven”.

Ze wierp zich naast Mrs. Wilberforce op den grond en snikte hartstochtelijk.

„O, als ik moet gaan, laten wij dan elkaar van tijd tot tijd mogen spreken”, smeekte zij. „Zet mij niet heelemaal buiten Uw leven. Ik zal gehoorzaam zijn en lezen en studeeren en probeeren zoo knap te worden als Horry graag wil, dat ik zal worden; maar als ik hem niet mag zien, zal ik sterven. U weet niet, hoeveel ik van hem houd”.

De arme Mrs. Wilberforce, die voor de keuze stond van een *mésaillance*, of de grootere tragedie van een gebroken hart! In heel haar eenvoudig, rustig leven, had zij nooit voor zoo'n moeilijkheid gestaan. Wie zou ook vermoed hebben, dat uit een eenvoudige, goede daad zulke complicaties zouden voortvloeien? Bijna voelde zij berouw om haar goedheid. In ieder geval voelde zij twijfel bij zich opkomen, of goede daden wel altijd hun belooning meebrachten, zooals men haar altijd had gezegd.

Doch het was de goede, oude dame niet mogelijk geduld en lijdzaamheid te leeren aan een meisje als Mehatabel. Zij trachtte tijd te winnen en beloofde haar best te doen, den zeeman er toe te brengen, zijn beslissing te wijzigen en hem de belofte af te dwingen, dat zijn dochter van tijd tot tijd Heideveld mocht bezoeken. Wel ging het tegen haar gemoed om het meisje te stijven in haar verzet tegen het wettige gezag en zag zij met angst en vreeze den tijd tegemoet. Doch nog meer vrees koesterde zij voor zoo'n schoondochter. Maar de beslissing lag bij Horace. Hij was zoo lang zijn eigen baas geweest, had zoo lang zijn eigen weg gevolgd, dat 't het top-punt van bespottelijkheid zou zijn, om nu met gezag te willen optreden. Raad zou zij hem geven en naar waarschuwingen zou hij moeten luisteren; maar vader noch moeder konden nu ter elfder ure trachten dwang uit te oefenen, of bevelen te geven, die hij onbillijk zou vinden.

Dus sprak zij wijze woorden en goede lessen voor ooren die niet luisterden en troostte zich met de gedachte, dat het slechts kalverenliefde was, die nooit tot iets ernstigs zou leiden. Lang voor Horace 21 jaar oud zou zijn — een datum die hijzelf had gesteld als den goeden leeftijd om te trouwen — zou hij dit halfwilde schepseltje, met haar vreemde schoonheid en ongebreideld temperament vergeten hebben. Ook zij zelf zou dit romannetje uit haar meisjesjaren als een afgesloten tijdperk beschouwen. De Tijd was hun beste vriend en de tijd alleen kon hen uit die moeilijkheid redden.

Zoo trachtte zij het meisje zooveel mogelijk te kalmeeren, daar ze werkelijk diep medeliden had met haar hartstochtelijk verdriet. Zij zelve had zulke gevoelens niet gekend, noch zulke heftige verlangens in de jaren voor haar huwelijk. Noch toen, noch daarna had zij het leed van zulk een harts-tocht ondervonden, of de diepte gepeild van een wanhoop,

zooals haar verbaasde oogen in dit vreemdsortige schepsel ontwaarden.

Maar het gevoel, dat alle vrouwen samen verbindt, maakte haar zacht en lankmoedig tegen het meisje en zij had haar tranen gedroogd en haar oogen gebaad en was in staat weer naar beneden te gaan, voordat Horace zijn agitatie was te boven gekomen en in staat was, helder te denken.

Het was hun laatste avond samen — tenminste voorloopig. Maar voor minnaars die gescheiden worden, lijkt een week een eeuwigheid.

De drie oudere menschen deden alsof ze niet zagen dat zij bijna niets hadden gegeten, of dat zij zoo snel mogelijk van tafel opstonden om in den tuin van het maanlicht en den dauw te genieten.

De professor keek peinzend; zijn vrouw zuchtte; de onderwijzer glimlachte als iemand, die dat alles al meer had meegemaakt. In den tuin betreurden de twee gelieven hun wreed lot en zongen pathetische klaagzangen. Zij konden niet langer toegeven dat de wereld goed geschapen was, nu zij daar niet langer in liefde met elkaar konden leven. Ze konden onmogelijk gelukkig zijn als zij gescheiden werden. Zij zochten niet naar troostredenen. Waar hadden zij die ook kunnen vinden? Het was eerst veertien dagen geleden, dat een enkel woord, de betoovering van een kus, de poorten van het liefdesland voor ze had geopend. Veertien dagen; twee korte weken van geluk en verrukking, van reine droomen, van groote vertrouwelijkheid en innige genoegens! Dat was hun ten deel gevallen. Waren ze ouder en wijzer geweest, dan hadden zij het lot gedankt voor zooveel, in plaats er op te schimpen omdat het ze zoo weinig had geschonken.

„Ik kan niet van je wegblijven, liefste. Ik moet je komen bezoeken. Ik zal mijn woord niet geven”, verklaarde Horace.

„O neen, dat zou vreeselijk zijn, Horry”. Toen: „Tor Point is niet zoo heel ver weg”.

„En hij gaat toch zeker wel eens visschen? Je zult toch wel eens alleen zijn. Je zult toch ook niet beloven wat hij verlangt?”

„Nooit, Horry. Niet voor vijftig vaders. Och, als wij maar wat ouder waren!”

„We zouden kunnen wegloopen en ons laten trouwen”, zei de jongen.

Helaas! En nog maar twee weken geleden had hij de grootste minachting voor het huwelijk en gevoelde hij niet de minste sympathie voor het liefdesleed van zijn vriend! Voorwaar, de tijd was snel gegaan voor Horace Wilberforce.

Dit idee scheen het meisje toch niet te bekoren.

„Dat zou toch niet zoo aardig zijn als verloofd te blijven”, zei ze. „O, Horry, is er wel iemand ter wereld zoo knap en zoo goed als jij?”

„Of zoo mooi als jij, lieveling?”

Verrukt keek zij naar hem op.

„Je moeder was heel goed voor me, Horry”, vervolgde zij na eenigen tijd. „Ze zal trachten gedaan te krijgen, dat mijn vader goedvindt, dat ik hier van tijd tot tijd kom logeeren. Och, waarom kon hij mij niet met rust laten? Wat heeft hij er aan als ik bij hem ben? Ik kan niet koken. Ik heb nooit geleerd een huis schoon te maken. O, Horry, zal ik daar moeten dweilen en boenen en wasschen?”

Ze huiverde en legde haar hoofdje weenend op zijn schouder en hij klaagde met haar. Van haar zijde sprak ook angst een woordje mee en ze zei:

„Je zult spoedig naar de Universiteit gaan, en daar met andere jongelui kennis maken. Dan zul je je schamen voor een visschersdochter. Je zult me spoedig vergeten, maar ik —”.

Toen kwam dat verrukkelijke oogenblik van valsche liefdes-eeden, waar Jupiter zoo vaak om heeft geschaterd. Harts-tochtelijk zei de jonge minnaar alles, wat in zijn jeugdige brein opwelde. En zij geloofde hem. Het was niet meer dan natuurlijk. Zij was veel romantischer dan hij en zij wilde gelooven. En nu stortte zij haar hart met al zijn liefde en verdriet en verlangens voor hem uit.

Ach! Die mooie, dwaze jeugd. Zoo hartstochtelijk in haar liefde en haat, zoo ontroostbaar in haar verdriet! Wij, wier harten rust hebben gevonden en wier polsen kalm kloppen, mogen er om lachen. Maar er ligt een traan achter dien lach en een zucht achter onze wijze woorden. De hartstocht is uit ons gemalen tusschen de molensteenen dezer wereld; maar het was mooi, het jonge koren en het wuivende graan te zien, dat lachte in den gouden zonneshijn. (*Wordt vervolgd*)

IN ENGELANDS WOL DISTRICT. BRADFORD, FORSLER SQUARE

IN ENGELANDS WOL-DISTRICT

HET Engelsche nijverheidsdistrict en met name Yorkshire is den meesten Hollanders terra incognita. Dat is stellig geen wonder. Wat wil men er ook zoeken? Alleen voor hen, wie handelsbelangen daarheen voert de streek mogelijk bekoring, maar voor touristen . . .? Smook, roet en rook hebben samengewerkt om de huizen grauw te kleuren en aan de geheele stad een bestorven aanzien te geven, zonder kleur of vroolijkheid. Zoo zijn dan de steden Leeds en Bradford, plaatsen waar van den vroegen morgen tot den laten avond gewerkt wordt. Het is, of men er geen ontspanning kent. Hier is het woldistrict bij uitnemendheid en het laken van Yorkshire is dan ook wijd en zijd beroemd. Het meest geconcentreerd is deze woldistrict in Bradford, een stad van bijna 300.000 inwoners, in een wijd dal gelegen. Ieder wollen weefsel, dat slechts denkbaar is, wordt hier vervaardigd: sajete zoowel als alpaca en pluche. Natuurlijk, dat zulk een belangrijk industrie-centrum vele arbeiders tot zich riep. Er zijn dan ook weinig plaatsen in Engeland, die zoo snel in bevolking zijn toegenomen, als Bradford in de 19de eeuw, toen de huisindustrie der wevers naar de groote fabrieken werd overgebracht. ☞ Toch heeft de omgeving vele aantrekkelijke plekjes, want een aantal beekjes en riviertjes doorsnijdt het district en, waar water is, daar is de natuur haast altijd aantrekkelijk. De omgeving der riviertjes, de Wharfe, de Aire en de Ribble is zeer romantisch en wild en behoort stellig tot het meest schilderachtige gedeelte van Yorkshire. De bodem is hier kalkachtig. Gedurende de 12de, 13de en 14de eeuw betwisten de families Clifford en Percy elkaar dezen grond. Maar vooral is deze streek merkwaardig door de herinnering aan de zusters Brontë en wel vooral aan de schrijfster van Jane Eyre. In de onmiddellijke omgeving van Bradford zag zij op de pastorie van Thornton het levenslicht. In het jaar 1820 aanvaardde domine Brontë zijn benoeming naar het weinig aantrekkelijke Haworth, waarheen de zijnen hem volgden. Men kan in deze plaats de pastorie nog zien, hoewel zij eenigen tijd geleden aanzienlijk werd vergroot. In de kerk van dit dorp vindt men de graven van Charlotte en Emily, terwijl een gedenkplaat, aan den ouden toren aangebracht

en een gedenkraam — geschenk van een Amerikaanschen bewonderaar — de herinnering levendig houden. In de nabijheid bevindt zich een interessant Brontë-museum. ☞ Maar wat vooral de bewonderaars van Jane Eyre zal aantrekken, is een zwerftocht over de uitgestrekte „moors”, die zulk een invloed hebben uitgeoefend op de romantische verbeelding van Charlotte. Zoo is er de Brontë-waterval, een plekje waar de zusters gaarne vertoefden, in een eenzame, woeste omgeving, er is de schilderachtige oude brug in het plaasje Wycollar, die in Jane Eyre beschreven wordt, er is Stonegappe, waar de schrijfster in het jaar 1839 gouvernante was en dat we in haar roman als Gayeshead Hall beschreven vinden. ☞ Voor de bewoners der rookerige steden is het een zegen, dat ze de heuvels en heiden zoo in de nabijheid hebben. Ze kunnen hun met smook gevulde longen verkwikken aan de opwekkende lucht der uitgestrekte veenachtige heidevelden. Vlak bij hun deur ligt Engeland's wildste heuveland. Het is dan ook geen wonder, dat ieder week-end duizenden en duizenden mannen en vrouwen, kinderen en jongelieden de steden verlaten en buiten kampeeren, om nieuwe energie op te doen voor de komende werkweek. De Engelschen zijn verzet op kampeeren en het voldoet hier, voor de velen, die een duur verblijf in hotels niet bekostigen kunnen, aan een zeer levendig gevoelde behoefte. ☞ Het weven van wollen stoffen is een der oudste beroepen, die in Engeland uitgeoefend zijn. Reeds keizer Diocletianus maakte melding van Engelsch laken, dat de Romeinen uit Brittanië naar Rome brachten. Het vormde in Engeland een soort van nationale industrie; iedereen weefde. Ook koninginnen en prinsessen kon men aan haar getouw bezig vinden met het weven van wollen stoffen, terwijl hun mannen en vaders naar den oorlog waren uitgetrokken of de burchten van hun vijanden belegerden. Koning Alfred's moeder stond bekend om haar vaardigheid in het weven van de prachtigste stoffen en ook koning Edward de Oude vond het passend, dat zijn dochters zich zetten tot den „woll werke”. ☞ Doch het was pas na den slag bij Hastings dat in de geschiedenis meer bepaaldelijk melding werd gemaakt van de wol-nijverheid. Ten tijde dat Hendrik de Eerste den troon besteeg, was het weven al niet meer een

bezigheid, die slechts in den familiekring beoefend werd, doch had reeds den vorm aangenomen van industrie en handel. Zoo kwam het, dat gedurende de regeering van dezen vorst de weversgilden van Londen, Winchester, Oxford, Lincoln en Huntingdon in het leven werden geroepen. Zij waren de eerste gilden en zouden later met de andere gilden een aanzienlijke rol spelen in de ontwikkeling van Engeland's industrie. De uitvoer van wollen stoffen nam dan ook in de 12de en 13de eeuw geducht toe. Op de meeste markten van het vasteland vond het Engelsche laken een afzet-gebied. Laken uit Stamford werd verkocht in Venetië, en in Genua nagemaakt. ☼ Omstreeks dezen tijd begonnen de Vlaamsche wevers zich als geduchte concurrenten te doen kennen. Grootte hoeveelheden ruwe Engelsche wol werden door de Vlaamsche nijveren verwerkt en hun zoo terecht beroemde weefsels verdrongen de soberder stoffen uit Engeland, zowel in Engeland als op het vasteland. Maatregelen, die hiertegen beraamd werden, leidden alleen tot verscherping van de verhouding, tusschen beide landen, waarna men ze weer moest laten varen. Bovendien was Engeland wel genoodzaakt zijn wol naar Vlaanderen te zenden, want overal was men verlangend de plaats van Engeland in te nemen. Er werd heel wat wol geproduceerd in die dagen, en men kon bijna van overproductie spreken. ☼ Het bleek dus noodig, dat de Engelsche wolwevers bij anderen in de leer gingen en zoo vaardigde in 1271 Hendrik I een edict uit, waarbij den Vlaamschen wevers vergund werd, zich in Engeland te vestigen. Het resultaat hiervan was echter gering, tot 60 jaar later de kwestie nog eens door Edward III op het tapijt gebracht werd. Want het gilde was danig in verval geraakt en steden, die vroeger op 60 of 100 wevers konden bogen, wisten er nu niet een meer aan te wijzen. Lincoln, eens de zetel van een der eerste wolweversgilden, had in de 14de eeuw ieder contact hiermede verloren, zoozeer was de laken weverij in verval geraakt. ☼ Het is de verdienste geweest van Eduard III, dat hij 600 jaar geleden deze nijverheid weer nieuw leven geschonken en stevig gegrondvest heeft. De koning besloot om het plan van Hendrik den Eerste weder op te vatten en zond een deputatie naar Vlaanderen om andermaal wevers uit te noodigen, naar Engeland over te steken. Het was in het jaar 1331, dat dit plan tot uitvoering kwam en de Vlaamsche wever Jan Kemp met een aantal gildebreeders hieraan gehoor gaf. Zij vestigden zich in York, Winchester, Norwich, Bristol en Abingdon. ☼ Van dat jaar dateert de feitelijke opleving van de oude industrie. En daarom zal het niemand verbazen, dat in den zomer van 1931, in Bradford, het centrum van de wol-industrie, „this great wheel of England”, zooals de Engelschen het zoo treffend zeggen, het feit, dat 600 jaar geleden deze opleving plaats vond, feestelijk herdacht werd, door vertoeningen en historische optochten. En daarom is ook voor ons land en voor Vlaanderen dit eeuwfeest van beteekenis, want het waren onze stamgenooten, die deze industrie tot ontwikkeling brachten. Aan hen was het dan ook te danken, dat in de 14de en 15de eeuw het stadsvolk en de dorpelingen zich weer tot weven zetten. Van „onbekend met het vak en niet wetend, wat met den wol te beginnen” en „alleen in staat tot het maken van fries” kwam de Engelsche wever weer tot een nijverheid waarvan in een Parlementsdecreet van 1454 wordt gezegd, dat het is „de belangrijkste bron van inkomsten van het gewone volk van dit land.” Het heette, dat het vaste land Englands knecht was, „want het droeg zijn livrei”. ☼ Het spreekt vanzelf, dat de schapenteelt door dit alles enorm toenam. Graanvelden werden vervangen door weiden waar schapen graasden, iets wat in later tijden zijn groote moei-

lijkheden met zich bracht. Terwijl gedurende de regeering van Eduard III ruim 30.000 zakken wol per jaar naar het buitenland gezonden werden, verminderde deze hoeveelheid tot slechts een vierde na anderhalve eeuw. Maar dit kwam, omdat men weldra de stoffen begon te verwerken, zoodat in het begin van de 16de eeuw twintig keer zooveel laken vervaardigd werd als in het laatst van de regeering van Eduard III. Het uitvoerproduct was niet langer ruwe wol, doch vervaardigde goederen. ☼ Het was gedurende dit tijdvak, dat Dick Whittington genoeg geld verdiende om den beroemden Guildhall te Londen te stichten. Andere rijke burgers schonken kerken, poorten of bruggen en Londen werd beroemd om zijn prachtige gebouwen en de groote weelde die er heerschte. Het gold als zin van patriottisme om wollen kleederen te dragen en de Koning en de Koningin werden aangezocht om hierin voor te gaan. Men verlangde zelfs, dat de lijkwaden van de dooden van wol zouden vervaardigd worden. Toch brak er strijd uit tusschen de boeren en de textielnijveren en deze strijd is lang een der sterkst sprekende factoren van het Engelsche economische leven geweest. ☼ Gedurende het laatst van de 18de en verder in de 19de eeuw werd meer en meer het district van West Riding in Yorkshire het middelpunt van de wolindustrie. Het zachte water van de snelvlietende stroompjes, „becks” geheeten, waren van veel gewicht bij het proces van het wolwassen en toen men er de rijke steenkoollagen begon te ontginnen in het begin der 19de eeuw, was de levensvoorwaarde voor een bloeiende industrie-streek tevens geschapen. In Bradford bouwde men in de eerste jaren van de 19de eeuw de eerste fabriek van saaien goederen; het spinnewiel en getouw werden in beweging gebracht door een watermolen. Hoe verder de tijd voorbijging, hoe meer de machine het handwerk verving, hoe meer de fabriek de werkkrachten naar zich toetrok en van de huiswevers fabrieksarbeiders maakte en hoe meer de Britsche handel in dien tijd de wereldmarkten veroverde. ☼ In geen tijdvak der historie of van den handel heeft men fijner wollen goederen vervaardigd dan in het Yorkshire van onze dagen. Moderne onderzoekingen en de verbetering der machines hebben dit mogelijk gemaakt. Maar wellicht is van nog meer beteekenis, de overgeërfde bedrevenheid in het hanteeren van de wol, de kunst van het sorteeren, het beoordeelen en het schatten van de waarde en in dit verband is het stellig merkwaardig, dat men voor nieuw opgerichte fabrieken in Canada wolwevers uit Bradford heeft laten overkomen, omdat niemand als zij de kunst verstond om met de wol om te gaan. ☼ En daarom gunde de tentoonstelling, die dit jaar tusschen 3 en 18 Juli in Bradford gehouden werd, een interessanten blik op deze eeuwenoude nijverheid, waar men de oorspronkelijke werkwijze met de hedendaagsche op ruime schaal heeft kunnen vergelijken. MATTY VIGELIUS

IN ENGELANDS WOL-DISTRICT. DE OUDE BRUG TE WYCOLLAR

RONDON HAARLEM

(Slot)

IN dit moderne tempo begeven we ons op dezen Amerikaanse-ingestelden weg weer naar Bloemendaal, dat we in minder dan geen tijd bereikt hebben. Hoe kan het ook anders. Alle verleidingen voor de 100 K.M. zijn al te gemakkelijk onder ons bereik, om ze ook maar te kunnen ontloopen. Immers de Zeeweg bestaat uit afzonderlijke asfaltbanen voor het verkeer in beide richtingen; het middengedeelte, waar thans een tegelfietspad ligt, was oorspronkelijk bestemd voor een tramlijn, die men met tertiair hoopte door te trekken naar „Bloemendaal aan Zee”, zooals de jongste badplaats aan onze Noordzeekust wordt genoemd. Aanvankelijk rijdt men door met hakhout begroeid binnenduyn, voorbij den Haarlemschen watertoren volgt het eene duinpanorama op het andere. Bordjes achter het ter weerszijden aangebrachte rasterwerk duiden op historisch of biologisch belangrijke terreinen, zoo als het Schapenvlak en het Exercitieveld. ☼ Maar nu zijn we dan in het oude Bloemendaal, dat sinds het einde der 19e eeuw zich heeft ingespannen [den ouden luister van Kennemerland te doen herleven, Kennemerland, dat in de 18e eeuw met de Vechtstreek wedijverde in patricische buitenverblijven. Het eene villapark volgt er op het andere.

Daar is in de eerste plaats het villapark Duin en Daal, dat zich langs de helling van het binnenduyn uitstrekt tot aan den Bloemendaalschen straatweg en gegroepeerd is rond de groote parkweide van het gelijknamige hotel. Maar het kleine dorpje Bloemendaal, dat in den aanvang der 19e eeuw 96 huizen telde en ongeveer 600 inwoners had, die een bescheiden boterham verdienden op de bleekerijen, in de tuinen en

op de hofsteden, hier en daar verspreid, is sinds den aanvang der 19e eeuw een groote gemeente geworden, die thans omvat de dorpen en villaparken Vogelenzang, Aerdenhout, Naaldenveld, Boekebrode, Rynegom, Overveen (met het Gemeente-

huis), Kweekduin, Duin en Daal, Kinheim, Hartelust en Duinlust en bovendien nog bezit een gedeelte van de zee-reep ten noorden van Zandvoort, met de badplaats „Bloemendaal aan Zee” en het z.g. stille strand. Het is één groote

forensenkolonie geworden, juist geschikt om genoeg frische lucht op te doen, ter handhaving van een gezond lichaam, volgens Romeinsche uitspraak onmisbaar voor een gezonden geest, maar weinig ruimte meer latend voor hen, die aan het buitenleven ook geestelijke waarden onttrekken. Sport echter overwint langzamerhand de wereld en daarvoor vindt men in Bloemendaal de gelegenheid te over. Zelfs wedijvert het in den winter met de wintersportplaatsen in bergachtiger streken: als er eens een behoorlijke portie sneeuw valt, dan is het aantal sleetjes, groot en klein formaat, vanaf het oud-Hollandsche priksleetje tot de meest voortreffelijke bobsleigh, die in de beroemde Cresta-run op zijn plaats zou zijn, ontelbaar en wee den voetganger, die zich in het gewoel zou wagen, waarvan het Kopje met zijn onvergelykelijke uitzichten dan krioelt, als de sportliefhebbers in suizende vaart naar beneden schieten, den Duin- en Daalschen weg langs. ☼ En toch, toch is er in deze contrijen voor degenen, die zijn oogen goed den kost weet te geven, nog vrij wat schoons

te ontdekken. De leden der natuur-historische vereeniging weten er van mee te spreken; „Thysses Hof”, de woning

van den bekenden natuurhistoricus, achter het Pannekoekenhuisje gelegen, kan een klein natuurreservaat worden genoemd. ☼ Van Bloemendaal naar Velzen is niet zoo heel ver. We gaan langs de bekende buitenplaats Duin- en Kruidberg, dat in een vroegeren jaargang van Buiten (1910: 52—53) reeds uitvoerig werd besproken. Nog passeeren we de voormalige buitenplaats Westerveld, thans begraafplaats,

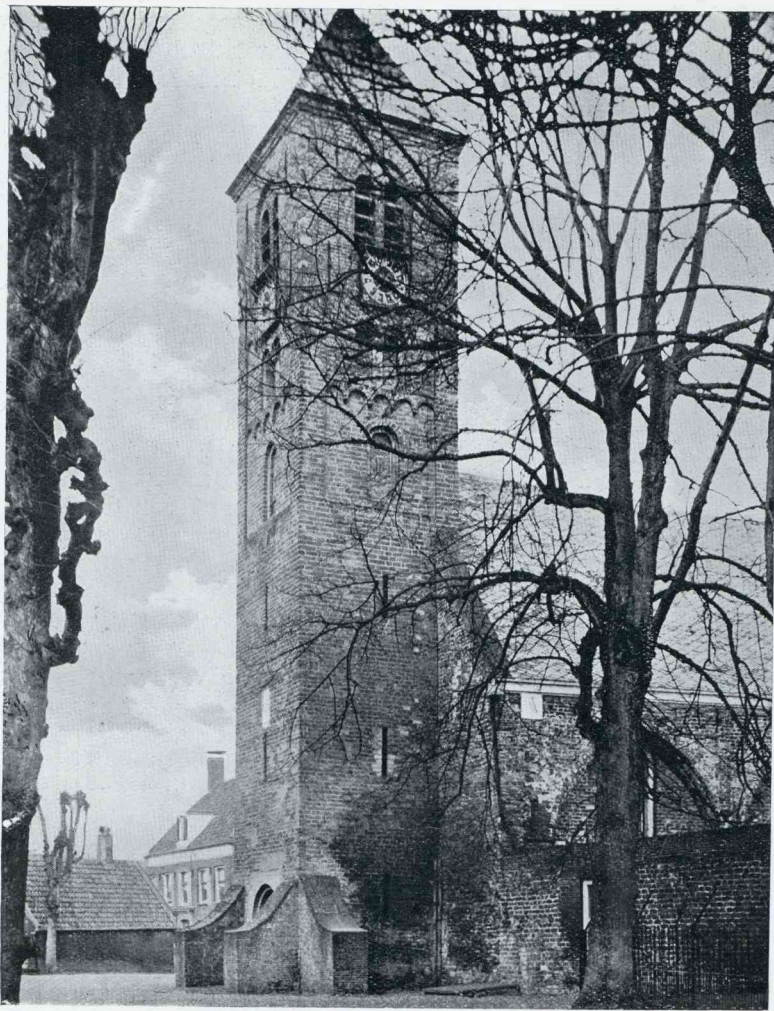

Foto R. H. Herwig

RONDON HAARLEM. KERKTOREN TE VELZEN

Foto R. H. Herwig

WEG NAAR HET KOPJE TE BLOEMENDAAL

terwijl we links tusschen het geboomte door het torentje van Blaauw zien. Dit is ook van zee uit zichtbaar. Eenmaal is het gebeurd, dat een schip strandde, omdat men meende, dat het licht in den koepel, het licht van den vuur-

toren was, zoodat men den koers kwijtraakte. De eigenaar van het torentje van Blaauw moest toen op eigen kosten alle zeekaarten laten veranderen, zoodat dergelijke vergissingen in de toekomst niet meer zouden kunnen voorkomen. Voorbij het door Berlage gebouwde crematorium, voorbij de landgoederen Schoonenberg en Hooge Geest, langs het bosch Velserbeek, dat nu eigendom is der Gemeente Velsen en voor het publiek als wandelpark is opengesteld, bereiken we ten slotte het oude, oude dorp Velsen, dat zich in zijn kom in zijn landelijkheid handhaaft. Velsen is héél oud: al in de achtste of negende eeuw wordt 't genoemd als Felisa. Zelfs zou toen al Willibrord er een kerk hebben ingewijd. Maar de Romaansche kerk, op het stille dorpsplein gebouwd, is van veel later datum. Al komt het me voor, dat deze veel vroeger gesteld moet worden dan van der Aa opgeeft. Immers deze acht het zeer waarschijnlijk, dat ze pas kort na 1481

werd gebouwd, een veronderstelling, waartoe de zeer groote eenvoud van toren en kerkgebouw geen aanleiding geeft. Ze heeft overigens alle lotgevallen, die het deel plegen te worden van oude kerkgebouwen, ondergaan Ze is verbrand door de soldaten van Albert van Saksen, de Spanjaarden hebben er, als gebruikelijk is, duchtig huisgehouden. Dit heeft niet verhinderd, dat ze zich thans in goeden toestand handhaaft. Mede om te getuigen van de in onze oogen wonderlijke piëteit van het voorgeslacht. Immers in den toren werd de kogel opgehangen, waarmede Jacob van Heemskerk in de Baai van Gibraltar werd doodgeschoten op 25 April 1627. En langen tijd werd deze kogel gebruikt om mosterd te malen! ☞ Van deze 17e-eeuwse zakelijkheid nemen we afscheid om de nieuwste proeven van moderne zakelijkheid in IJmuiden, de grootste plaats in de gemeente Velzen, onder de oogen te zien. IJmuiden, zeehaven, IJmuiden, visschershaven, IJmuiden met zijn sluisen, die hun wedergade niet vinden, IJmuiden de trots van onze Hollandsche ingenieurs, het is in zijn grandioze leelijkheid een der merkwaardigste plaatsen van ons land. Want moge het als woonplaats zeer aanvechtbaar zijn, al is er in de laatste jaren naar gestreefd aan de meer lyrische zijde van het leven meer ruimte te geven, als monument van Nederlandschen ondernemingsgeest kunnen we het slechts bewonderen. En altijd is er de zee, die een grens vormt voor alle menschelijke pogingen de natuur te willen vervormen. De zee is er wijd en oneindig: wel worden er pogingen ondernomen om de zee aan mondaine geneugten dienstbaar te maken, maar hier verzet ze zich nog steeds. En we vinden dus hier de natuur ongeschonden bewaard, in onverzettelijke grootschheid. RO VAN OVEN

Foto R. H. Herwig

BUITENHAVEN TE IJMUIDEN

Van schrift en schrijfstof

I. SCHRIFT

SINDS korten tijd hebben wij een gedenkteeke voor Ot en Sien, met behulp van wier belevenissen de vaderlandsche jeugd zich het a-b-c eigen maakt, maar waar is dat voor den uitvinder van ons onvolprezen alfabet, zonder hetwelk zij wellicht nu nog van Ot en Sien en Pim en Mien zou leeren lezen in de 500 hieroglyphen uit de dagen der Pharao's of in het spijkerschrift der semitische volkeren? Het is een moeizame weg, dien ons schrift heeft afgelegd van de eerste praehistorische krabbels tot ons alfabet! Het enkele feit reeds, dat men zijn gedachten door geschreven teekens te boek kon stellen en een bericht kon overbrengen, anders

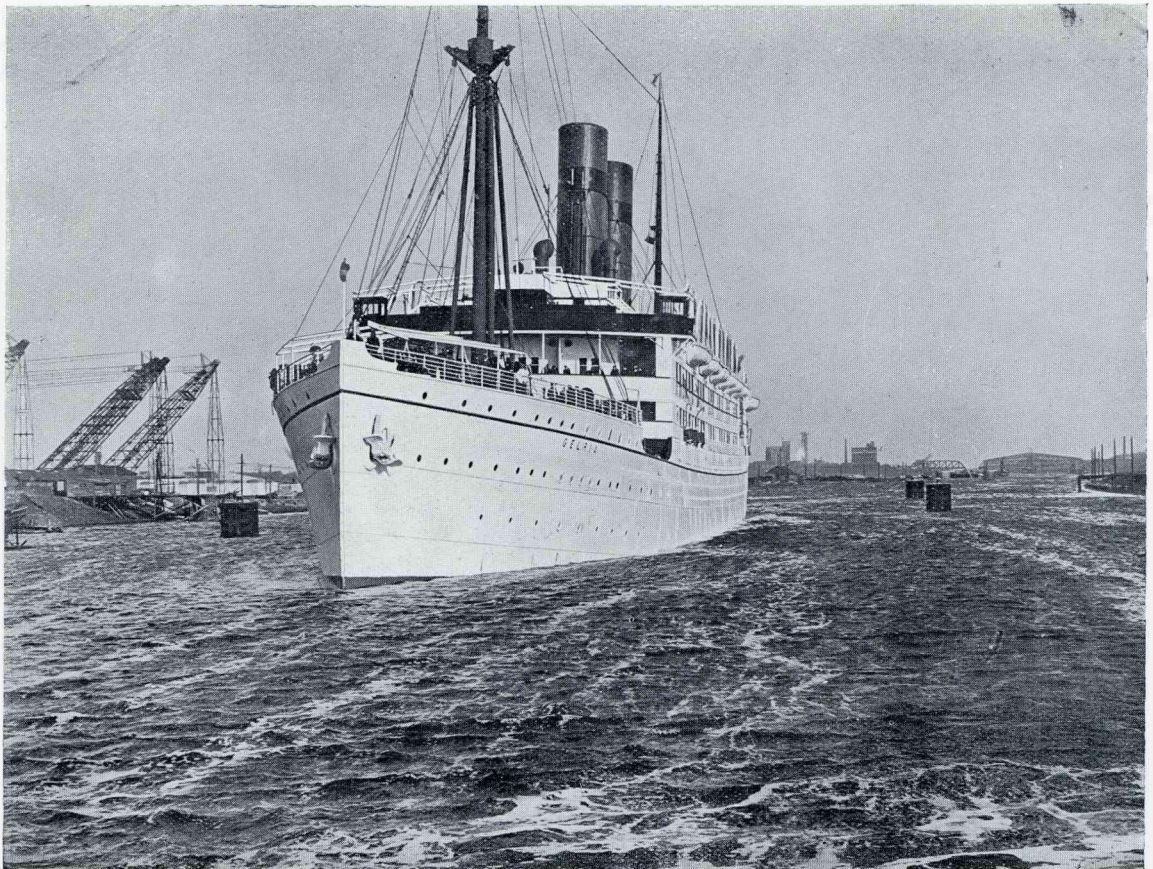

Foto R. H. Herwig

S.S. GELRIA VOOR DE SLUIS TE IJMUIDEN

dan door symbolische teekens of wel mondeling, was den ouden volkeren een wonderbaarlijk iets, een goddelijke gave en geen wonder, dat zij het antwoord op de vraag: vanwaar komt het schrift? zochten in de bemiddeling van hoogere wezens. In Egypte was het de maangod Thot, de beschermer der wetenschappen, die het gebracht had, in Babylonië was het een wezen, half visch half mensch, de Noordsche Edda zegt, dat Wodan den mensch de runen bracht en in China zou het schrift, gelijk alle cultuur-instellingen, door de vijf mythische keizers geïmporteerd zijn. ☒ Het is nog een open vraag, of de cultuur der oude bewoners der stroomgebieden van den Nijl, van Euphraat en Tigris, en van Hoang-ho en Wei-ho van een centraal punt is uitgegaan, en dus ook of zij al of niet elk voor zich de ontdekking van het schrift gedaan hebben, maar vast staat wel, dat elk schrift als z.g.n. beeldschrift — waarbij de afbeeldingen de voorwerpen of begrippen zelf aanduiden — begonnen is: bij Chineezen, Mexicanen, Babyloniërs en Egyptenaren. Hieruit ontwikkelden zich de „heilige teekens”, de hieroglyphen, waarbij het teeken ook gebruikt werd voor woorden, die dezelfde medeklinkers hadden als het voorgestelde voorwerp, en — om bij de Egyptenaren te blijven — het was voor de schoolgaande jongens uit de dagen der Pharao's geen sinecure om in de tempelscholen te leeren schrijven, de eerste en zeer voorname sport op den ambtelijken of priesterlijken ladder. Voor de meisjes daarentegen was het al heel gemakkelijk: die gingen niet naar school. Zooals gezegd, bestond het hieroglyphenschrift uit wel 500 teekens, uitsluitend medeklinkers. Er waren woord-, lettergreep- en letterteekens, alles tesamen een zeer ingewikkeld geheel. Door het schrijven op papyrus ontwikkelde zich het z.g.n. hieratische schrift, waarbij de oorspronkelijke teekens nog maar slecht te herkennen waren en ten slotte, in den grieksch-romeinschen tijd, werd dit tot het demotische — het volksschrift — vereenvoudigd, dat voor den leek in 't geheel geen gelijkenis meer toont met de hieroglyphen.

De eigenlijke hieroglyphen echter werden nog eeuwen lang voor decoratieve doeleinden gebruikt; op een tempel te Esna kan men nog in dit schrift den naam van den Christenvervolger Keizer Decius (± 250 na C.) lezen. Zooals wel bekend is, werd in 1799 de z.g.n. „Steen van Rosette” gevonden, een steen van zwart basalt, waarin in hieroglyphen, het demotisch en het grieksch een oorkonde ter eere van Ptolemaeus V Epiphanes (± 195 v. C.) gegrift is, en met

OVERGANG VAN BEELDSCHRIFT
IN SPIJKERSCHRIFT (V. RECHTS
NAAR LINKS)

Foto R. H. Herwig

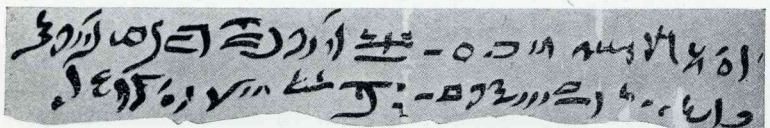
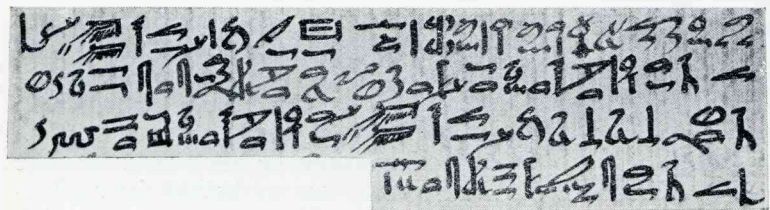
RNDOM HAARLEM. KERK TE VELSEN

SCHRIJVER AAN DEN VOET VAN DEN GOD THOT
(PARIJS, LOUVRE)

behulp waarvan Champollion er in slaagde de hieroglyphen te oncijferen. ☒ Ook het spijkerschrift, dat Babyloniërs en Assyriërs waarschijnlijk overnamen van de door hen onderworpen bewoners van het Tweestroomland, de Sumeriërs, is ontstaan uit een langzaam versterd beeldschrift. De bijgaande afbeelding, waarvan de rechterrij onder elkander de assyrische teekens voor godheid, gaan, hand, en koren geeft, toont dit duidelijk. Met een griffel werden de letters ingegrift in kneedbare kleitafeltjes, die daarna in de zon gedroogd of gebakken werden. Bij massa's zijn deze gevonden in de onder het woestijnzand bedolven oude steden van Mesopotamië en hierbij zijn er met zóó regelmatige indrukken, dat zij wel met vaste letterteekens, de voorloopers der boekdrukletters, ingegrift moeten zijn. ☒ Boven zeiden wij reeds, dat in het Egyptische schrift zich óók letterteekens bevonden. De Egyptenaren zelve hebben er nimmer aan gedacht zich uitsluitend hiervan te bedienen, maar deze reeks is de stammoeder geworden van alle moderne alphabetten. Het was voor de semitische volkeren uit Kanaän weggelegd om deze, de belangrijkste ontdekking op het gebied der schrijfkunst, te doen. Kanaän was door de politieke en culturele invloeden der omliggende machtige rijken: Egypte, Babylonië en Assyrië, door zijn nabuurschap met het rijk der Hetieten in de Syrische en Klein-Aziatische gewesten en door de cosmopolitische Phoenicische zeehandelssteden een samengesteldheid van volkeren en beschavingen, die voor een flink deel opgingen in of verdrongen werden door de binnendringende Israëlieten. Deze volkeren, bv. de Kanaänieten, hadden eerst een spijkerschrift, tot één hunner, in de grensgebieden tusschen Egypte en Kanaän, een verbeterd hieroglyphenschrift uitvond, een letterschrift. Dit oud-semitische schrift werd door Phoeniciërs, Israëlieten enz. overgenomen en heeft

zich van hieruit verspreid over de antieke cultuurcentra. Er zijn dus heel wat eeuwen noodig geweest eer het schrift van zuiver beeldschrift tot zuiver letterschrift werd en alsof in de geschiedenis van het schrift nog niet genoeg raadselen te ontwarren zijn, heeft de laatste halve eeuw de geleerde wereld voor de volgende puzzle gezet. In 1887 vond de palaeontholoog Edouard Piette te Mas d'Azil (aan den voet der Pyreneeën) in een hol, dat in den vóórtijd een mensche-lijke woonplaats geweest was, een menigte kiezelsteen- en van allerlei gekleurde teekens voorzien waren. Vele dezer teekens hadden den vorm van grieksche, phoenicische, zelfs van latijnsche letters. Ra, ra, hoe zit dat? Piette wist antwoord en nam stoutweg aan, dat in overoude tijden de zeevarende Phoeniciërs het schrift van Frankrijk gehaald en dit gewijzigd hadden naar hun semitische klanken. Met andere woorden: de menschen uit Mas d'Azil, de menschen uit het z.g.n. Azyléen-tijdperk, zouden dus volgens Piette en zijn medestanders — en dat zijn er niet weinigen — een alfabet gehad hebben in een tijd, vóór men in de oude beschavingscentra als Egypte en Mesopotamië nog aan een beeldschrift toe was. Toen kwamen in 1926 de befaamde vondsten op de boerderij der familie Fradin te Glozel bij Vichy, waar men tallooze voorwerpen vond, die volgens vele geleerden niets meer dan boerenbedrog en kort tevoren in den grond gestopt, volgens vele anderen echter echte en onvervalschte voorwerpen uit het steenen tijdperk waren. Ook hier vond men steenen met letterteekens, ten deele onbekend,

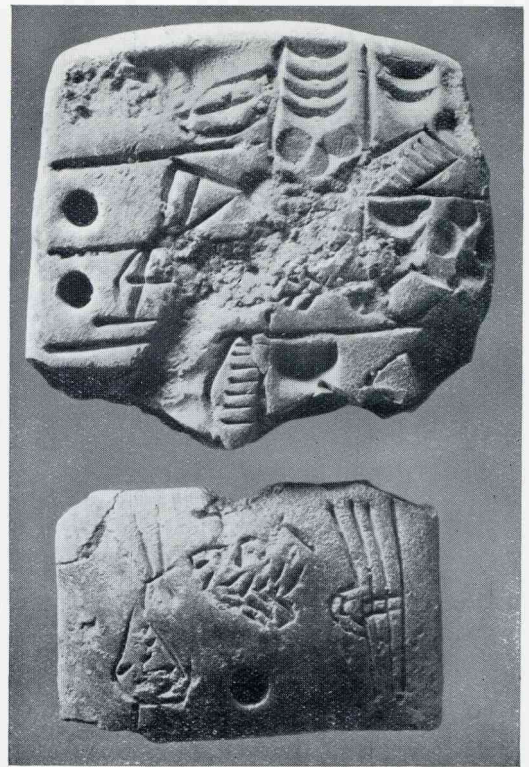

BOVEN: HIEROGLYPHEN-SCHRIFT, MIDDEN: HIÉRATISCH SCHRIFT, ONDER: DEMOTISCH SCHRIFT

ten deele gelijkend op die van tal van antieke alfabetten: het phoenicische, het etrusische enz. enz.¹⁾ Weer laaide de strijd op: als deze vondsten inderdaad echt waren, kende men dan in Frankrijk in het steenen tijdperk reeds een alfabet? Er zijn geleerden, die meenen, dat er inderdaad een oud schrift is der arische volkeren, toen in Europa woonachtig, dat zich door deeling der stammen over Europa heeft verspreid. Wij noemden reeds het kretensche schrift, het schrift van één der volkeren, die de dragers waren der beroemde myceensch-kretensche beschaving, welke tusschen ongeveer 2000 en 1100 v. C. op Kreta (het Labyrinth met den Minotaurus!), in den Peloponnesus en ook in sommige deelen van Klein-Azië — b.v. te Troje — bloeide, de beschaving, die Schliemann in de laatste decennia der vorige eeuw aan het licht heeft gebracht. Ook op Kreta had men een schrift, dat, als beeldschrift begonnen, als letterschrift eindigde en veel ouder is, dan het phoenicisch-hebreeuwsche schrift. Nog steeds wacht dit schrift op ontcijfering, evenals de te Phaistos op Kreta gevonden ronde kleischijf, aan beide zijden in spiralen met hieroglyphen beschreven, die waarschijnlijk met figuurtjes uit hout of ander materiaal ingedrukt zijn. Ook hier staat men voor een raadsel: is deze schijf van buiten geïmporteerd of is dit werkelijk een eenig overblijfsel van een soort schrift, dan wel heeft ze een andere beteekenis? In Griekenland zelf is geen schrift van eigen bodem gevonden; of het er geweest is, weet men niet; het oudste gevonden is het alfabetische schrift, dat de Grieken hebben overgenomen van de Phoeniciërs. Ongeveer in de 10e eeuw v. C. doet het phoenicische schrift met zijn medeklinkers en geaspireerde klinkers zijn intrede in Europa, in Griekenland, waar een eigen, grieksch schrift ontstaat, dat in den loop der tijden

heel wat veranderingen heeft ondergaan. Al leeren wij op het gymnasium netjes van alpha tot omega schrijven, het zou ons niet meevallen, als we aan de hand van die teekens allerlei grieksche opschriften moesten ontcijferen! Met die uit den bloeitijd van Hellas, ongeveer in de 5e eeuw v. C. zou het nog gaan; toen schreef men een fraai, duidelijk schrift van even groote letters, die elk op zich zelf een vierkant zijn.

Evenals in zoovele andere opzichten de Romeinen de overbrengers der Grieksche beschaving naar West-Europa geweest zijn, waren zij dat ook van het schrift. Maar niet alleen het latijnsche schrift, ook het russische, het servische, het gothische schrift enz. zijn van het grieksche alfabet afgeleid. Wat wij zoeven van dit laatste zeiden, geldt ook voor het latijnsche schrift: wij mogen dan de latijnsche letters schrijven, de krabbels op muren en allerhande voorwerpen te Pompeji en elders gevonden zijn soms niet veel duidelijker voor den leek dan egyptische hieroglyphen! Met den overgang van het Romeinsche rijk ging het schrift niet verloren, het werd het schrift van West-Europa. Vóór ± 800 ontwikkelde het zich in tal van landen tot nationale schriften, zooals het Merovingische, het Iersche, het Angel-Saksische, die echter alle verdrongen werden door het Karolingische schrift, het schrift uit den tijd van Karel den Groote, ontstaan in de beroemde schrijfschool te Tours. Geleidelijk veranderde ook dit van karakter, vooral onder den invloed van het in de 11e eeuw in Italië ontstane z.g.n. Gothische schrift, dat zich langzamerhand over geheel Europa verspreid heeft en niet, zooals in Duitschland nog wel eens beweerd wordt, een nationaal Duitsch schrift is. Onder den invloed der Renaissance verdween dit, ook in de boekdrukkunst, behalve waar het religieuze boeken betreft, die — zooals de Bijbel — tot in de 18e eeuw hier te lande in gothische letters werden gedrukt, wat trouwens nog wel voorkomt. In Duitschland wordt zij nog wel als drukletter gebruikt. Naast het staande

Fagg-Foto
KLEITAFELTJE UIT URUK (MESOPOTAMIË) MET BEELDSCHRIFT
(Duitsche opgrav. 1929-1930)

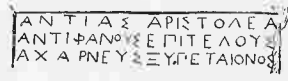

Fagg-Foto
KLEITAFELTJE UIT URUK (MESOPOTAMIË) MET OVERGANG VAN HET BEELDSCHRIFT TOT HET SPIJKERSCHRIFT
(Duitsche opgrav. 1929-1930)

1) Reproductie op blz. 370 met toestemming der Nieuwe Rott. Ct.

schrift wist ook het cursieve, aan elkaar geschreven schrift zich een plaats te veroveren en zich zelfstandig te ontwikkelen naast de gedrukte letters, die uit den aard der zaak meer aan bepaalde vormen gebonden waren. Σ Als curiositeit zij hier nog vermeld, dat de pauselijke kanselarij tot 1878 een eigen schrift had, afkomstig uit de vroege Middeleeuwen, een schrift waarin veelal de aanstellingsbullen tot een of ander ambt werden opgemaakt. Men kreeg er echter, omdat geen sterveling, behalve een paar pauselijke klerken, er uit wijs kon, een transcriptie in modern schrift bij!

LINTER

ONVERSIERD GOED
ATTISCH SCHRIFT
UIT DE 4de EEUW V.C.

Brieven uit Holland

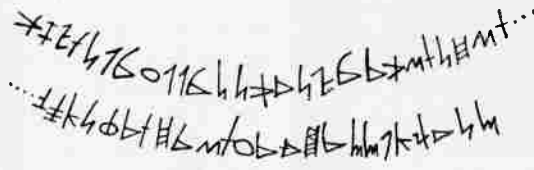
III. UTRECHT

DE trein nadert langzaam het perron. Achter het raam roept iemand: Utrecht! Het droomerige bewustzijn reageert merkwaardig op dezen uitroep; in het geheugen duikt op het ver verleden: gymnasium, geschiedenisles, klasse. Ik hoor de vleierende en zachte stem van onzen historicus Victorin Wladimirovitsj: „noem mij, zeer geachte, het jaar van de Unie van Utrecht”. Ik voel, dat ik 't vergeten ben, dat ik verloren ben en . . . kom tot bezinning. Op het perron loopen in witte jasjes de restauratie-jongens en roepen iets. Ik kom op het plein, overgoten door de voorjaarszon en begeef mij door de nauwe straatjes naar den Dom. Van verre begroet mij de toren met zijn klokkenspel. Hoewel het pas kwart over negen is, hoort men uit de hoogte van 110 meter het geluid van 44 klokken. De knappe klokkenist, die aan het oefenen is, begroet mij met de melodie van een oud Hollandsch lied. Rondom den hoogen toren cirkelen meeuwen met een zacht gepiep. Het plein is leeg (of verlaten) en als het ware in een eeuwenlangen droom verzonken. Op de oude Gothische kerkrampen speelt de zon. De Dom — „hooge gothiek” der veertiende eeuw — is met de Universiteit door een bogengang verbonden, die de open binnenplaats omlijst. „Ora pro nobis” leest men op de grafstenen der kerkedienaren, die hier hun eeuwige rust gevonden hebben. Daarnaast is het gebouw van de beroemde Universiteit. De samenhang van wetenschap en geloof wordt hier duidelijk met plaatselijke aanschouwelijkheid. Boven de gothische bogen zijn basreliefs. Zij vertellen in eenvoudige taal van het leven van den schutspatroon der stad, den heiligen Martinus. Van hen waait de geest van vroege middeleeuwen u tegemoet. Het onderwerp van deze 12 beelden is iets bijzonders: de strijd van den heiligen boerenpatroon der armen en misdeelden met den duivel, met den boozen geest. Het godsdienstig leven der menschen van dien ver verleden tijd, voor welke het onmogelijke door het wonder van het geloof mogelijk werd en het bovennatuurlijke natuurlijk, wordt hier levend door de macht der geestdrift van een anoniemen schilder. Σ Sint Maarten, de toekomstige heilige, strijdt niet met de vleeschelijke verzoeking, maar met den geestelijken verleider, die overall is. God openbaart zich echter niet alleen in de schepping, maar ook in den persoon, en de soldaat Martinus verandert zich door de macht der godsdienstige phantasie in den drager van de Goddelijke waarheid, die den draakverleider overwint. Met een grootsch, eenvoudig gebaar doet

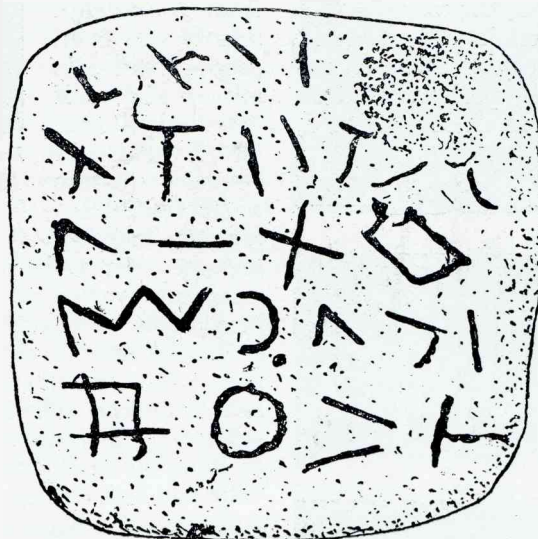
hij zijn mantel af en getrouw aan het gebod van den Leeraar scheurt hij dezen door midden en geeft de helft aan den arme. In deze eenvoudige basreliefs openbaart zich het naieve, eenvoudige geloof van de eerste Christenen, het geloof aan wonderen, aan de realiteit van den duivel, die den zwakken mensch overall belaagt. Onder den indruk van deze naieve basreliefs verlaat gij de binnenplaats en verdiept u in de nauwe straatjes van de stad. Σ De grachten zijn hier veel lager dan de straten, en de voorbijgangers zijn ernstiger en stiller dan te Amsterdam. Σ In één dag kan men niet het Centraal Museum bekijken, waarin vier verschillende verzamelingen bijeengebracht zijn. Maar in de oude kapel met de gothische ramen

en kruisgewelven, die nu in de zaal van kerkelijke kunst veranderd is, voelt men de waarheid van dergelijke „profanatie” en beseft men de doodende leugen van de moderne musea, waarin de voorwerpen van vroegere godsdienstige aanbidding, gerukt uit de omgeving van godsdienstigen cultus, langzaam vergaan onder het neutraliserende licht van de glazen stolpen. Σ Het is goed door de stille zalen van het Centraal Museum te wandelen. Hier is werk bijeengebracht van de beste Utrechtsche schilders: van de doeken van Honthorst, Terbruggen en A. Bloemaert waait de geest van den Italiaanschen barokstijl, de geest van den grooten naturalist Caravaggio; na het mannelijk verisme, de nuchterheid der phantasie, de concrete tastbaarheid van de machtige, groote lichamen in de schilderijen van Honthorst, de plastische schaduw en de macht van het doordringen der werkelijkheid bij Terbrugghen en Moreelse openbaren zich hier met bijzondere overtuigingskracht. Er is geen betere voorbereiding tot het begrijpen van den grooten Frans Hals dan een bezoek aan het Utrechtsche museum. Σ Na een rondwandeling van drie uur is het noodig zich een oogenblik te verfrissen. De paardenmarkt, waardoor Utrecht beroemd is, de Rijksmunt, die munten slaat, lokken mij niet aan. Het is het beste om in een tram te gaan zitten en de vestingen en met grachten omgeven forten voorbijgaand, buiten de stad te rijden, en dan zal zich een typisch Hollandsch landschap voor uw oog ontrollen, dat u in zijn geheele laconieke bekoring, zoo bekend, zoo vertrouwd is, dank zij de schilderijen van Hobbema en Ruysdael. Het oranje-roode pannen dak van de een of andere boerderij, half verscholen achter oude, zwijgzame boomen, de blauwe hemel, waaraan langzaam schape-wolkjes drijven, de eindeloze verte der weilanden, waar binnen enkele weken kudden koeien het sappige voorjaarsgras zullen kauwen en in de verte rechte, eenzame wegen, aan beide kanten door regelmatige rijen hooge boomen omzoomd. Alles is vervuld van vrede, strenge klaarheid en eenvoud. Uit het Holland-sche landschap rijst de ziel van Holland omhoog, rustig, evenwichtig, nuchter.

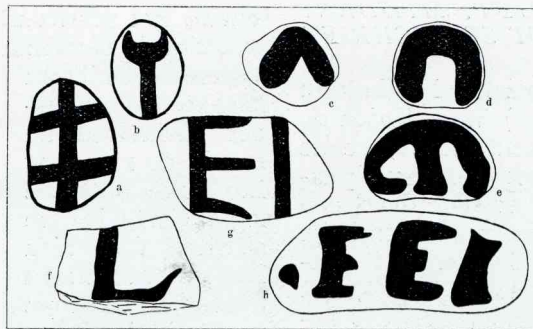
DR. ALFRED HACKEL

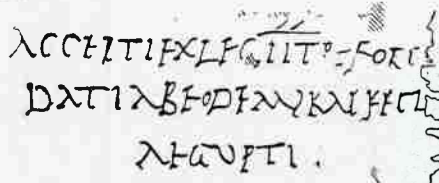
PHOENICISCH SCHRIFT (OP VAAS)

STEEN MET LETTERTEEKENS, GELIJK ER VELE TE GLOZEL GEVONDEN ZIJN

STEENEN MET LETTERTEEKENS UIT HET AZYLÉEN

Accepti ex leg(ione) III Trajana fort[is]

dati ab eodem praefect[o]

Aegypti

LATIJSCH CURSIEF SCHRIFT (LINKS)

Aphorismen

Als iedereen trachtte den ander beter te begrijpen, zou er minder smart zijn.

Als men zelf geen kwade gedachten koestert, merkt men ze zelden van anderen spoedig op.

M. W. B.

Een Amerikaansche meisjesschool

DAAR men in Holland altijd wel belangstelling heeft voor scholen en opvoeding in het buitenland, dacht ik dat het wellicht eenigen zou interesseeren eens iets te hooren over een Amerikaansche meisjesschool. ☞ De school waarvan ik U iets wil vertellen is niet

een van de zeer groote en befaamde instituten, waarvan de „clientèle” alleen uit zeer gefortuneerde en societymeisjes bestaat. Toch is deze school ook in zoover „select”, dat men er slechts meisjes van Angelsaksische en goede families opneemt. ☞ „Dongan Hall” is een groot buitenhuis, omgeven door een parkachtigen tuin, met tennisveld, grasvelden, rozentuin enz., een jaar of vijf en twintig geleden gebouwd te Dongan Hills, een villabuurt gelegen op de heuvels van Staten Island (het groote eiland dat men, komende van Europa, langs vaart op weg naar New York). De reeder die dit huis bouwde (men kan er uit de ramen de groote schepen de baai zien binnenvaren) trok tijdens den oorlog naar Washington en enkele ouderparen uit de omgeving kochten de villa en stichtten de school om hun dochters niet naar een ver weg gelegen kostschool te hoeven te zenden. ☞ De school, die uit een „lower” en een „higher grade” bestaat (resp. acht en vier jaar) bleek al zeer spoedig in een behoefte te voorzien en had zoo veel leerlingen als ze maar kon herbergen, al is juist het laatste jaar, door de malaise, het

aantal kostleerlingen verminderd. ☞ De leeraren, die bijna allen intern zijn, wonen in een kleiner huis, dat wat hooger op den heuvel gelegen is en daar zijn ook de lagere schoollokalen ondergebracht. In het hoofdgebouw zijn de klaslokalen en de slaapkamers van de meisjes, de muziekkamer, de eetzaal, een heel groote gezellige zitkamer van de meisjes, een kleinere voor de leeraren en de kamers en office van de directrice en haar zuster, die de administratie verzorgt. Alles maakt een zeer verzorgden, eenvoudigen en smaakvollen indruk; boekenkasten staan tot op de breede gangen en bloemen vindt men in alle kamers. ☞ De dagleerlingen worden met bussen afgehaald, voor zoover ze niet in auto's gebracht worden. Door de groote afstanden is van fietsen geen sprake. ☞ De schooluren zijn van Maandag tot en met Vrijdag iederen dag hetzelfde, Zaterdag is een heele vrije dag, zooals trouwens op alle Amerikaansche scholen. De lessen zijn van kwart voor negen tot half twee met een pauze voor „milk and crackers”. Alle dagleerlingen blijven lunchen. Daarna is een half uurtje voor „conference”; meisjes die advies willen hebben over 't een of ander kunnen in dien tijd met de leeraren daarover spreken. Van kwart voor drie tot kwart over vier sport: hockey, voetbal of schaatsenrijden in den winter, atletiek en „baseball” in het voorjaar en tennis in September en de eerste helft van October, wanneer het hier altijd nog zomersch warm is. ☞ Na de sport gaan de

dagleerlingen naar huis, de anderen hebben vóór het eten nog anderhalf uur, er na één uur „studyhall” oftewel hun huiswerk te maken. ☞ Men ziet dus wel dat, al is er iedere dag sport op het programma, er toch flink gewerkt wordt. Dat moet ook wel, want de toelatingsexamens voor de verschillende colleges zijn lang niet makkelijk, ook al zijn ze, vooral niet

in hoeveelheid, te vergelijken met een Hollandsch eindexamen gymnasium. Maar ook bij de

meisjes, die niet daarvoor opgeleid worden, wordt de animo er flink in gehouden; er wordt door hen meer tijd besteed aan handenarbeid, teekenen, boekbinden enz. en zoo nu en dan

zijn er kleine tentoonstellingen waarop ik origineel en smaakvol werk zag. ☞ Feitelijk zijn er geen echte „klassen”, de opleiding is om zoo te zeggen

individueel, vooral in de hogere klassen. De een heeft dan wat extra geschiedenis, de ander weer extra Latijn noodig en het rooster wordt zóó ingedeeld, dat ze dat ook alles kunnen volgen. Op een grotere school zou een indeeling

waarschijnlijk ondoenlijk zijn maar ook hier (er zijn ongeveer vijf en zeventig leerlingen) geeft het al veel hoofdbreken aan de directrice. ☞ De geest en stemming die op deze school heerschen zijn bijzonder goed en opgewekt. Hoewel er

b.v. geen wedstrijden met andere scholen gespeeld worden, is er toch voor de verschillende takken van sport groote animo, daar de school in twee kampen of partijen verdeeld is en er dus altijd een wedijver is

tusschen „wit” en „blauw”. De uniform, zooals ook de Engelsche scholen die kennen, is niet voorgescreven, maar wordt toch vrijwel door allen gedragen, wat

wel bewijst dat er een esprit de corps heerscht. De leeraren zijn allen vrij jong en hebben er plezier in tooneelen andere voorstellingen te leiden. ☞ Door de nabijheid van New York blijft de belangensfeer grooter dan men die (gewoonlijk op een meisjesschool zal aantreffen; Zaterdagmiddags gaan de oudere meisjes en de leeraren naar een opera, concert of comédie, en de laatsten kunnen bovendien ook altijd 's avonds naar de stad blijven dus vanzelf meer op de hoogte van alles wat er omgaat. ☞ Een staaltje van die all-round belangstelling vind ik ook het openbaar debat, dat eenige maanden geleden gehouden werd over de kwestie of de U. S. A. tot den Volkerenbond zou moeten toetreden of niet. Zes meisjes uit de higher grade hadden dit onderwerp ernstig bestudeerd, geholpen door de leerares in de geschiedenis en tenslotte spraken drie er

voor, drie ertegen voor een groot gehoor. Men kan zoo iets kinderspel noemen, toch geloof ik dat er veel goeds in is, kinderen op deze manier te dwingen zich te verdiepen in een probleem, dat ver boven hun eigen leventje uitgaat. ☞ Ik zou nog veel kunnen vertellen van de verschillende plechtigen feestelijkheden van dit schoolmaatschappijtje, waaraan, vooral door de intelligentie, beschaving en humor van de directrice altijd iets bijzonder aantrekkelijks wordt verleend. Doch

KLEISCHIJF VAN PHAISTOS

(Museum te Herakleion, Kreta)

GEDEELTEN VAN DEN HAMMOERABI-CODEX IN SPIJKERSCHRIFT (PARIJS, LOUVRE)

voor, drie ertegen voor een groot gehoor. Men kan zoo iets kinderspel noemen, toch geloof ik dat er veel goeds in is, kinderen op deze manier te dwingen zich te verdiepen in een probleem, dat ver boven hun eigen leventje uitgaat. ☞ Ik zou nog veel kunnen vertellen van de verschillende plechtigen feestelijkheden van dit schoolmaatschappijtje, waaraan, vooral door de intelligentie, beschaving en humor van de directrice altijd iets bijzonder aantrekkelijks wordt verleend. Doch

ik hoop, dat ik, ook zonder dat, een indruk gegeven heb, hoe het hier op een meisjesschool toegaat,

E. VAN H.

Wenken voor tuinbeplanting

HEESTERS IN EEN BORDERTUIN

HOEWEL voor de beplanting van een bordertuin de

vaste planten het meest in aanmerking komen, kunnen wij eenige laagblijvende bloemheesters als blijvende steunpunten voor de beplanting niet missen. Als bladhoudende heesters kunnen de Rhododendrons en Cotoneasters gebruikt worden; Rhododendrons kunnen eenigszins beschadwd, maar ook in de volle zon goed groeien, als de wortelkruit in dit laatste geval goed tegen uitdrogen beschermd is. In een border is het geen bezwaar; want de omringende lagere planten houden den grond koel. Bij het planten moet de kluit goed nat zijn en ook tot na den bloei moeten Rhodo's geen gebrek aan water hebben; wij kunnen dat niet aan den regen alleen overlaten, dus als het te lang droog weer blijft, is gieten wel noodig, temeer daar zij al tijdens het bloeien weer jonge scheuten maken met knopzetting voor het volgend jaar. Tot zoolang is opletten de boodschap; is de knop gevormd, dan is begieting bij normalen regenval af en toe, niet meer noodig. Er zijn veel kleuren in de Rhododendrons en ook de bloeitijd loopt nogal uiteen. Een van de vroegste is Rosamundi met witte bloemen en rose knoppen, dan volgt de hooger groeiende Pink Pearl met enorm groote, prachtig rose bloemtrossen; Fastuosum plenum is een laatbloeiende met blauwviolet bloemtrossen. Laten wij erom denken dat Rhododendrons in een van nature

EEN AMERIKAANSCH MEISJESSCHOOL. TUIN MET GYMNASIUM

kalkhoudenden grond, niet willen groeien. Van de Cotoneasters is de *C. horizontalis* het meest geschikt om met zijn afhangende takken een groep vrij hooge vaste planten, zoals Phloxen, van voren af te sluiten. Uit de gewone bloemheesters met afvallend blad kunnen wij een goede keus maken; het beste is om met de vroegstbloeiende te beginnen. De allervroegste is de *Hamamelis japonica* of tooverroede, die al in

Februari met zijn spinnekopvormige gouden bloesempjes aan het naakte hout te voorschijn komt, dan het Chineesch klokje, *Forsytzia viridissima*, met gele klokjes en het peperbompje, *Daphne Mezereum*, met lilarose, welke reukende bloempjes; deze laatste geeft bovendien in den zomer fraaie roode bessen die echter giftig zijn en dus gevaarlijk voor kinderen. De *Magnolia stellata* blijft ook klein en geeft heel

vroeg mooie witte bloemen. Dan zijn er de dubbele Sierkerken en appelbloesem, de *Prunus triloba* en nog weer later de *Diervillea*, vroeger *Weigelia* geheeten. Vermelding verdienen nog de gracieuze Japansche *Azalea's*, rose en lila, met grilligen vluggen takvorm en overvloedigen bloei in het voorjaar. Zij zijn volkomen winterhard en wellicht zullen zij de gewone *kameraszalea's* verdringen, daar deze na den bloei meestal waardeloos zijn. Ook rozen kunnen als vrijstaande heestertjes geplant worden als het maar sterk-groeiende

EEN AMERIKAANSCH MEISJESSCHOOL. WOONKAMER DER MEISJES

de soorten zijn, zoals Frau Carl Orusky (wit), General Mac Arthur (rood) en *Ophelia* (rose). Fraai is ook de groote enkelbloemige *American Pillar*, gewoonlijk als klimroos gekweekt, doch ook mooi als struik. Wij moeten evenwel den groei wat temperen door de grootste takken na den bloei geheel af te snijden, gelijk bij bijna alle heesters in een border; het moeten doorzichtige struiken blijven met veel bloemhout.

B.